

Iz knjig

Dve novi publikaciji o bibliotečnih problemih

Knjižničar univerzitetne biblioteke v Zagrebu, dr. Josip Badalić, je v zadnjem času pomnožil maloštevilno jugoslovansko literaturo o knjižnicah in knjižničarskih vprašanjih z dvema publikacijama, ki zaslužita, da bi jih temeljito prebirali tudi neknjižničarji, zlasti pa vsi oni, ki so kakorkoli poklicani, da sodelujejo, urejajo ali odločajo pri onih državnih, samoupravnih, občinskih in privatnih organizacijah, ki jim je poverjena skrb za naše prosvetne ustanove od najnižje do najvišje stopnje. Med prosvetne ustanove štejemo namreč tudi vse vrste knjižnic od osnovnošolske do univerzitetne knjižnice.

Prvi Badalićev spis „Javne knjižnice u Savskoj banovini, njihovo stanje i potrebe“ je izšel v Zagrebu leta 1937 (4^o, 26 str.) kot prvi zvezek „Izdanja Društva jugoslavenskih bibliotekara, sekcija Zagreb“ in je nastal iz gradiva, ki ga je nabrala zagrebška sekcija DJB o knjižnicah Savske banovine. Po odgovorih, ki jih je dobila sekcija na svoje vprašalne pole — knjižnicam, ki se niso hotele odzvati, so bile te pole dostavljene deloma od banske uprave in deloma od rektorata univerze (brez kolkovane vloge od strani DJB) — je prišlo v evidenco sekcije 1875 knjižnic, ki imajo skupno okroglo 1.912.000 zvezkov. Od teh je bilo 1448 državnih in 427 nedržavnih (ljudskih, društvenih) knjižnic. Visokošolske knjižnice štejejo skupno nad pol milijona knjig, največja med njimi, univerzitetna knjižnica v Zagrebu sama 380.000 zvezkov.

Srednješolske in ljudskošolske knjižnice hirajo, kakor pri nas, zaradi elastičnosti zakonov o srednjih, učiteljskih in osnovnih šolah. Ti zakoni sicer določajo, da mora imeti vsaka srednja, učiteljska in osnovna šola knjižnice za dijake in za učiteljstvo, določajo celo, da lahko srednješolske knjižnice vršijo po potrebi funkcije javnih knjižnic, a v vseh teh zakonih manjkajo ona bistvena določila, ki osigurajo knjižnicam temelje in razvoj; manjkajo namreč določila, kdo naj knjižnice vzdržuje, to je, kdo naj da denar za nakup in vezavo knjig, za ves potreben inventar, in kolikšna bodi vsaka z ozirom na število dijakov in prebivalcev šolskega okoliša. Brez teh določb so člani, ki govore o osnovnošolskih in srednješolskih knjižnicah, le platonične naredbe, ki nikogar ne obvezujejo skrbeti za materialne temelje knjižnice. Usoda teh knjižnic leži torej v rokah lokalnih faktorjev, ki morajo sicer skrbeti zanje, a se jim de fakto ni treba brigati za denarne prispevke, brez katerih nobena knjižnica živeti ne more.

Uspehi so kajpak tem platoničnim obljubam primerni. Osnovnošolske knjižnice Savske banovine dobivajo povprečno okrog 150 din občinske dotacije, to je na vsakega prebivalca 0,09 din. Srednješolske knjižnice dobivajo nekaj dotacije deloma od ministrstva prosvete, deloma dobivajo podporo od banovine, deloma od zajednice „šola in dom“ deloma ne dobijo ničesar in si morajo pomagati kakorkoli že. Od sedem imenoma navedenih srednjih šol dobiva največ drž. ženska realna gimnazija v Osijeku (4000 din od ministrstva prosvete in 3000 din od zajednice šola in dom), na šestem mestu stoji drž. realna gimnazija v Varaždinu, ki dobiva od banske uprave in zajednice skupno 2000 din, isto vsoto dobiva nadškofijska gimnazija v Zagrebu od nadškofije. „Vsi drugi srednješolski zavodi dobivajo nižjo ali sploh nobene dotacije.“

V drugem poglavju je podal pisec kratek oris zgodovine knjižničarstva Savske banovine. Najstarejša je zagrebška metropolitanska biblioteka iz XI. stoletja, ki tvori danes dragocen del zagrebške univerzitetne biblioteke. Ostale najstarejše

knjižnice so kakor pri nas samostanske knjižnice, univerzitetna biblioteka je nastala kot knjižnica jezuitskega kolegija v XVII. stoletju. Nato sledijo srednješolske in osnovnošolske knjižnice.

Razvoj ljudskih knjižnic na Hrvaškem datira iz prvih let našega stoletja. Leta 1902., ob 35letnici smrti Ljudevita Gaja, je sklenila skupina dijakov, da bodo začeli ustanavljati ljudske knjižnice za izobrazbo kmetov. Leto kasneje se je ustanovila v okrilju Društva hrvaških književnikov „Glavna uprava za osnivanje pučkih knjižnica“, ki je delovala na Hrvaškem in v Slavoniji, in izdala tudi najpotrebnejša navodila za ustanavljanje in vodstvo ljudskih knjižnic. V tej dobi je nastala tudi zagrebška mestna knjižnica (1907), ki je imela leta 1911. že 20.000 zvezkov. Danes jo oblega ob izposojevalnih urah na stotine bralcev; žal da deluje knjižnica v neprimernih prostorih.

Badaličev spis nikakor ne vsebuje samo pozitivnih podatkov, letnic, višine dotacij, števila knjižnic in knjig itd. Vse to gradivo mu služi le, da spregovori kot izkušen strokovnjak tehtne besede in ostro sodbo o naši bibliotečni politiki.

Pičli dohodki naših knjižnic in neurejene razmere našega knjižničarstva nam ne delajo časti glede našega ravnanja s knjigo kot instrumentom kulture in civilizacije. Našega ravnanja ne more opravičiti niti sodobna gospodarska kriza, ne revščina našega ljudstva. V državnih in samoupravnih proračunih so bile naše knjižnice prave pepelke že v dobi konjunktura, ko se je prosil denar na vse strani. Dohodki naših knjižnic niso bili po zakonu regulirani in v dobi krize so jih do skrajnosti znižali ali sploh popolnoma črtali. Javne ljudske in društvene knjižnice, za katere tudi nimamo zakonitih določil, kako in kdo naj bi jih organiziral in dotiral, hirajo ob brezbriznosti svojega okoliša. Še najbolj uspevajo knjižnice delavskih in verskih korporacij in narodnih manjšin. Od narodnih manjšin imajo v naši državi najbolj razvito knjižničarstvo Čehoslovaki in Nemci. Da morejo dobro urejene in bogato opremljene knjižnice narodnih manjšin kvarno vplivati na naše ljudi, zlasti v krajih, kjer so narodne manjšine tudi gospodarsko močne, bi moralo biti tudi politični upravi znano dejstvo, kar bi bilo treba posebno upoštevati, in bi moralo vplivati na kulturne, politične in gospodarske odločitve, predvsem pa na bibliotečno politiko v mešanih obmejnih krajih.

Prenizke in neredne dotacije ovirajo življenje in delovanje knjižnic. Knjižnica, ki nima toliko dohodkov, da bi redno kupovala nove knjige, zastara, število bralcev pada in končno predstavljajo take knjižnice samo še shrambo zastarele in in nerabne literature, ki je nihče več ne bere. Pri nas v Sloveniji smo brali pred par leti v „Učiteljskem tovarišu“ in „Prosveti“ bridke tožbe o takih ostarelih ljudskošolskih in okrajnih učiteljskih knjižnicah, ki jih nihče več ne obiskuje. Tudi v Badaličevem spisu beremo o nekaterih ljudskošolskih knjižnicah, ki vršijo v šolskem okolišu hkrati funkcije javnih ljudskih knjižnic, da so prebrali kmetje vse knjige po dvakrat in trikrat, a knjižnice nimajo dohodkov, da bi kupile nove knjige. Ali je v teh razmerah čudno, da najde potem šund — zvezek po dinarju — odjemalce med delavci in kmeti? (Nadaljevanje sledi.)

Avg. Pirjevec.

Popravi! Stavek v članku „Brez varnostnih temeljev“ v letošnji majski številki bi se na str. 250 moral pravilno glasiti: „Nova faza nemške zunanje politike, ki nosi naslov „borbe za historični življenjski prostor Nemčije“ je naltela“... Ne pa: „Nova faza nemške zunanje politike, ki nosi naslov „borbe za nemško enakopravnost“.